

Nr 105

Regeringens proposition om godkännande av avtal om verksamheten vid Hermods stiftelse;

beslutad den 17 april 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

BERTIL ZACHRISSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

Hermods stiftelse bedriver sedan länge korrespondensundervisning. Under senare år har i denna verksamhet uppkommit betydande förluster. Stiftelsen saknar möjligheter att med egna medel fortsätta verksamheten. Vissa delar av stiftelsens verksamhet är av stor betydelse för att ge olika studerandegrupper utbildningsmöjligheter. Mot denna bakgrund har mellan staten, stiftelsen och Liber Grafiska Aktiebolag träffats avtal, genom vilka stiftelsens verksamhet överförs till nämnda bolag. Staten åtar sig att till Liber Grafiska Aktiebolag, som ersättning för de förluster bolaget åsamkas till följd av övertagandet, utge 6 milj. kr. före utgången av december 1975. I propositionen föreslås att riksdagen godkänner avtalen.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-04-17

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Johansson, Holmqvist, Aspling, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Lidbom, Carlsson, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Zachrisson

Proposition om godkännande av avtal om verksamheten vid Hermods stiftelse

1 Inledning

Styrelsen för Hermods stiftelse i Malmö begärde i skrivelse till utbildningsdepartementet i juli 1974 statligt stöd till sin korrespondensundervisning. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 juli 1974 tillkallade jag en arbetsgrupp¹ (U 1974: 09) med uppgift att undersöka vissa frågor rörande samarbetet mellan staten och Hermods korrespondensinstitut. Arbetsgruppen har den 15 april 1975 överlämnat promemorian (DsU 1975: 7) Samverkan mellan staten och Hermods. Arbetsgruppen har gått igenom Hermods ekonomiska situation samt aktuella och framtida samverkansområden mellan staten och Hermods m. m. I det följande redovisas det huvudsakliga innehållet i promemorian.

2 Arbetsgruppen

Arbetsgruppen redogör inledningsvis för Hermods organisation, utvecklingen inom Hermods korrespondensundervisning, förlagsverksamhet och konsultverksamhet samt stiftelsens aktuella ekonomiska ställning.

Hermods korrespondensinstitut har verkat sedan år 1898. Sedan år 1951 är Hermods en stiftelse med ändamål att bedriva till utbildning knuten verksamhet efter ideella och samhällsnyttiga riktlinjer.

¹ Riksdagsledamoten Lennart Pettersson, ordförande, numera statssekreteraren Leif Andersson och undervisningsrådet Bengt Jacobsson.

Fram till år 1967 var Hermods helt inriktat på korrespondensundervisning, som i vissa kurser kompletterades med muntlig undervisning. Korrespondensundervisningen bedrivs av stiftelsen genom Hermods skola. År 1967 vidgades Hermods verksamhet till att omfatta förlagsverksamhet, främst på läromedelområdet. Denna handhas av AB Hermods Läromedel. Sedan några år har stiftelsen även en konsultenhet för utbildningsfrågor — Hermodskonsult. Stiftelsen bedriver även visst utvecklingsarbete inom korrespondensundervisningen och deltar i internationellt samarbete inom området. År 1974 förvärvade Hermods AB Ph. Lindstedts Universitetsbokhandel i Lund. Hermods bedriver sin verksamhet i Malmö i egen fastighet, Fastighets AB Utbildningscentrum. Detta fastighetsbolag, AB Hermods Läromedel och AB Ph. Lindstedts Universitetsbokhandel är alla dotterbolag till Hermods stiftelse. Stiftelsen äger samtliga aktier i dotterbolagen. Hermods hade vid utgången av år 1974 totalt ca 290 anställda varav 71 hade deltidsbefattningar, och omsättningen var enligt preliminärt bokslut närmare 39 milj. kr.

Hermods skola marknadsförde år 1974 ca 500 olika korrespondenskurser. Kurserna avser i huvudsak kompetensinriktad utbildning på grund- och gymnasieskolenivåerna samt yrkesinriktad utbildning av främst tekniskt och merkantilt slag. Hermods skola och AB Hermods Läromedel medverkar i den allmänna ungdoms- och vuxenutbildningen genom framställning av kursmaterial och granskning av brevlösningar för studerande inom korrespondensundervisning på gymnasial nivå och vid statens skolor för vuxna i Norrköping och Härnösand. Statens kostnader för dessa tjänster bestäms genom årliga avtal mellan Hermods och skolöverstyrelsen. Även studerande vid svenska utlandsskolor och inom arbetsmarknadsutbildningen utnyttjar i vissa fall Hermods stiftelses tjänster. Hermodskonsult anlitas i viss utsträckning av statliga verk för personalutbildning.

Hermods skolas korrespondensundervisning har minskat kraftigt i omfattning under senare år. År 1973 anmälde sig 33 000 studerande till korrespondensstudier, vilket innebär att antalet studerande under en sjuårsperiod sjunkit med ca 72 000. Antalet studerande har minskat samtidigt som den statliga och kommunala vuxenutbildningen har byggts ut och studieförbundens verksamhet ökat.

Hermods förlagsverksamhet expanderade snabbt efter starten år 1967, men sedan år 1972 har försäljningen gått ned. Hermodskonsults försäljning omfattar projekt såväl med som utan korrespondensinslag. Efter att tidigare ha haft en jämn utveckling ökade omsättningen under år 1974.

Trots den kraftiga minskningen sedan år 1967 av korrespondensundervisningen, som har varit den dominerande verksamheten inom Hermods, har fram till år 1972 Hermods stiftelses totala ekonomiska resultat på grund av AB Hermods Läromedels expansion kunnat balanseras. År 1973

minskade efterfrågan på Hermods förlagsprodukter varvid stiftelsen i sin helhet gjorde en förlust på ca 2 milj. kr.

För år 1974 beräknas förlusten för stiftelsen i sin helhet med dotterbolag ha uppgått till ca 2,5 milj. kr. Aktuella prognoser för år 1975 tyder, enligt vad Hermods har uppgett, på att en betydande förlust inte heller detta år kan undvikas om inte t. ex. snara personalinskränkningar sker.

Enligt arbetsgruppen är Hermods ekonomi hårt ansträngd, och likviditetsproblem uppstår redan under våren 1975 om inte åtgärder snarast vidtas.

Arbetsgruppen har granskat det hittillsvarande samarbetet mellan staten och Hermods vad gäller utbildningens inriktning och omfattning. Under början av 1970-talet samverkade Hermods med skolor som anordnar korrespondensundervisning på gymnasial nivå och skolor som medverkar i försöksverksamhet med gymnasial utbildning i glesbygd, statens skolor för vuxna, svenska utlandsskolor, enskilda studerande i utlandet, lärarfortbildning, universitetskurser, arbetsmarknadsutbildning, personalutbildning och utredningen (U 1971: 13) angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet (TRU). Enligt arbetsgruppen kommer omfattningen av samarbetet att minska i framtiden inom flertalet av dessa områden. Inom lärarfortbildningen pågår f. n. inget samarbete, och i fråga om t. ex. gymnasial utbildning i glesbygd och universitetskurserna har samarbetet numera en mycket liten omfattning. Arbetsgruppen anser att samhällets behov av Hermods korrespondensundervisning i framtiden i första hand torde komma att gälla kurser på grundskole- och gymnasieskolenivåerna för studerande vid statens skolor för vuxna, svenska utlandsskolor och i begränsad utsträckning för vissa gymnasieskolor bl. a. i glesbygd. Inslag av korrespondensundervisning kan också komma att behövas vid utvecklingen av s. k. distansundervisning inom högskolan. Även för den verksamhet TRU bedriver kan framdeles en samverkan med Hermods vara av värde. Arbetsgruppen anser därför att möjligheter bör skapas för ett fortsatt statligt utnyttjande av Hermods skolas korrespondensundervisning. Kursutbudet bör dock bli av mindre omfattning än f. n.

Av Hermods övriga verksamheter kan den statliga personalutbildningen komma att anlita Hermodskonsult.

Parallellt med arbetsgruppens arbete fördes under hösten 1974 förhandlingar mellan styrelsen för Hermods stiftelse och Liber Grafiska AB (Liber), som helt ägs av Statsföretag AB, om försäljning av Hermods verksamhet helt eller delvis. Någon överenskommelse nåddes inte. I en skrivelse till utbildningsdepartementet i början av januari 1975 erbjöd styrelsen för Hermods stiftelse staten att som donation överta Hermods skola. Skrivelsen överlämnades till arbetsgruppen för att beaktas i dess fortsatta utredningsarbete. Arbetsgruppen har haft över-

läggningar med företrädare för Hermods ledning och personal och har i sin promemoria redogjort för sin uppfattning i frågan om formerna för den framtida samverkan mellan staten och Hermods. Arbetsgruppen anser sammanfattningsvis i denna fråga att en utbrytning av Hermods skola ur koncernen inte långsiktigt skulle kunna lösa de problem som Hermods i sin helhet står inför och att möjligheterna att garantera personalens anställningstrygghet då allvarligt skulle försvåras. Som ett annat skäl mot en sådan splittring anförs att ett kombinerat utnyttjande av resurser och produkter från sådana verksamheter som Hermods olika enheter representerar kan förutsättas öka inom korrespondens- och övrig distansundervisning.

Arbetsgruppen anser att Hermods ekonomiska problem endast kan lösas genom att stiftelsens hela verksamhet förs samman med verksamhet av närliggande slag. Därmed skulle skapas en ökad flexibilitet, ett större utrymme för rationalisering och utveckling av verksamheten samt goda garantier för personalens anställningstrygghet. Styrelsen för Hermods stiftelse ändrade i slutet av januari 1975 sitt donationserbjudande till staten till att avse Hermods verksamhet i dess helhet. Arbetsgruppen har haft ingående överläggningar med företrädare för Liber och konstaterat att intresse finns hos Liber att medverka i en lösning av Hermods problem förutsatt att staten medverkar till en ekonomisk sanering av Hermods. Arbetsgruppen rekommenderar därför att staten accepterar det av styrelsen för Hermods stiftelse erbjudna överförandet till staten av Hermods hela verksamhet och att en ekonomisk uppgörelse träffas med Liber om ett samgående mellan detta företag och Hermods.

3 Föredraganden

Hermods verksamhet har haft betydelse för utbildningsväsendet i Sverige särskilt när detta inte hade samma omfattning och bredd som idag. Korrespondensundervisningen har under lång tid visat sig vara en livskraftig och smidig metod att tillgodose olika gruppers utbildningsbehov. I framtiden kan arbetet med att tillgodose de ökande kraven från nya samhällsgrupper på mer omfattande utbildning förväntas medföra behov av nya kombinationer av läromedel och utveckling av nya undervisningsmetoder, delvis i kombination med korrespondensundervisning. Det är enligt min mening angeläget att de erfarenheter som Hermods vunnit tas tillvara och utnyttjas i den fortsatta utvecklingen av korrespondensmetodiken. Arbetsgruppen som utrett frågan om samverkan mellan staten och Hermods har redovisat att Hermods saknar egna resurser härför. Hermods har inte heller kunnat träffa överenskommelse om en sådan försäljning av Hermods skola som garanterar

att verksamheten kan fortleva. Det är därför nödvändigt att staten medverkar till sådan korrespondensutbildning som Hermods bedriver och som ligger i linje med samhällets behov.

Korrespondensundervisningens fortbestånd tillgodoses enligt min mening bäst om Hermods verksamhet knyts till ett redan befintligt företag med verksamhet inom ett med Hermods näraliggande område. Jag delar således i denna fråga arbetsgruppens uppfattning. Liber Grafiska AB (Liber) uppfyller enligt min mening kraven på ett sådant företag. Liber bedriver i likhet med Hermods förlags- och konsultverksamhet. Företaget som äger Gleerups förlag i Lund har en relativt omfattande verksamhet i regionen. Jag anser därför att det föreligger goda möjligheter för Liber att ta över ansvaret för Hermods verksamhet och bl. a. bedriva korrespondensundervisning samt i samband därmed erbjuda de anställda inom Hermods fortsatt anställning, företrädesvis i Malmöregionen.

Mot denna bakgrund har förhandlingar förts inom utbildningsdepartementet med styrelserna för Hermods stiftelse resp. Liber. Förhandlingarna har lett fram till två avtal, ett undertecknat den 9—10 april 1975 mellan staten och Hermods stiftelse och ett undertecknat den 16 april 1975 mellan staten, Hermods stiftelse och Liber vilka avtal jag genom beslut av regeringen bemyndigats att på statens vägnar underteckna.

I avtalet mellan staten och Hermods stiftelse garanterar staten att korrespondensundervisning och annan till utbildning knuten verksamhet av det slag, som stiftelsen f. n. bedriver och som staten finner erforderlig för det allmänna utbildningsväsendet, kommer att bedrivas tills vidare.

Staten garanterar vidare att nuvarande anställda skall ha kvar sin anställning hos Hermods stiftelse och AB Ph. Lindstedts Universitetsbokhandel intill dess verksamheten vid stiftelsen och dess dotterbolag har överförs till Liber, varefter anställning erbjuds hos Liber. Som förutsättning för statens åtaganden gäller att en ny styrelse för Hermods stiftelse genast utses i vilken ingår ledamöter som staten nominerar.

I avtalet mellan staten, Hermods stiftelse och Liber, som för stiftelsens del slutits av dess nya styrelse, förbinder sig stiftelsen att så snart erforderlig permutation beviljats till Liber överlåta den verksamhet som stiftelsen och dess dotterbolag bedriver. Eftersom nödvändiga medel saknas för bedrivande av verksamhet enligt stiftelsens ändamål bör den ansöka om upplösning. Liber förbinder sig att infria de åtaganden beträffande personalen som gjorts i avtalet mellan staten och stiftelsen. Hermods skola behålls som en särskild enhet inom Libers organisation medan Hermods övriga verksamheter inordnas i Libers befintliga organisation. Därmed skapas förutsättningar för en fortsatt korrespondensundervisning. För fullgörande av avtalet utger staten till Liber 6

milj. kr. Avtalen skall, eftersom de medför ekonomiska förpliktelser för staten, för att äga giltighet gentemot staten underställas riksdagen för godkännande. Avtalen bör tas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1* resp. *bilaga 2*.

En förutsättning för att personalfrågorna vid Hermods skall kunna lösas är att representanter för Liber på ett tidigt stadium får tillfälle att sätta sig in i Hermods ekonomiska och personella förhållanden. De ingångna avtalen tillgodoser detta krav. Stiftelsens förutvarande styrelse har varit införstådd härmed och har i enlighet med avtalet med staten av den 9—10 april 1975 ställt sina platser till förfogande efter att ha utsett nya styrelseledamöter, som representerar staten och Liber. Den nya styrelsen i Hermods stiftelse är en övergångslösning i avvaktan på riksdagens godkännande av avtalen. Riksdagen bör därför fatta beslut i frågan under innevarande riksmöte.

Som jag tidigare har redovisat går Hermods f. n. med betydande förlust. Det är rimligt att Liber får kompensation för de förluster företaget åsamkas som en följd av övertagandet. Den lämpligaste formen för täckning härav är ett saneringsbidrag till Liber. Efter förhandlingar mellan staten och Liber har detta bidrag i avtalet bestämts till 6 milj. kr. Jag har för avsikt att senare föreslå regeringen att hos riksdagen begära dessa medel för utbetalning till Liber före utgången av år 1975.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag, att regeringen föreslår riksdagen att godkänna

dels avtalet mellan staten och Hermods stiftelse,

dels avtalet mellan staten, Hermods stiftelse och Liber Grafiska AB.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

*Bilaga I***AVTAL****mellan svenska staten och Hermods stiftelse angående stiftelsens fortsatta verksamhet**

1 §

Staten garanterar att korrespondensundervisning och annan till utbildning knuten verksamhet av det slag, som stiftelsen f. n. bedriver och som staten finner erforderlig för det allmänna utbildningsväsendet, kommer att bedrivas tills vidare.

Verksamheten skall bedrivas av stiftelsen eller annat organ som staten bestämmer.

2 §

Stiftelsen är medveten om att staten kommer att vidtaga de åtgärder som behövs för att till Liber Grafiska AB överföra verksamheten vid stiftelsen och dess dotterbolag.

3 §

Staten garanterar på sätt anges nedan i 4 § anställningstryggheten för de personer som är anställda av stiftelsen eller av AB Ph. Lindstedts Universitetsbokhandel i vilket bolag stiftelsen äger samtliga aktier.

4 §

Nuvarande anställda hos stiftelsen respektive AB Ph. Lindstedts Universitetsbokhandel skall ha kvar anställning hos stiftelsen respektive bokhandeln intill dess verksamheten vid stiftelsen och dess dotterbolag enligt 2 § överförts till Liber Grafiska AB. De anställda skall där efter erbjudas anställning hos Liber Grafiska AB.

Första stycket gäller ej anställd som sagts upp från sin anställning, innan detta avtal undertecknats.

Arbetsuppgifterna kan förändras men anställningsförmånerna skall inte väsentligt ändras.

Anställningen skall utom i undantagsfall vara förlagd till Malmöregionen.

Vad som sägs i denna paragraf avser inte stiftelsens eller bokhandelns verkställande direktör.

5 §

Som förutsättning för statens åtaganden gäller att ledamöterna i stiftelsens styrelse enligt 3 § i stadgarna som nya ledamöter i styrelsen genast utser dem som nomineras av staten och att de ledamöter som avses i tredje stycket nämnda paragraf samt suppleanterna för dem genast avgår.

6 §

Detta avtal gäller under förutsättning av riksdagens godkännande och träder i kraft dagen efter den dag då riksdagen godkänt avtalet.

För staten

Stockholm den 9 april 1975

Bertil Zachrisson

För Hermods stiftelse

Malmö den 10 april 1975

Holger Crafoord

Börje Holmberg

Bilaga 2

AVTAL

mellan svenska staten, Hermods stiftelse och Liber Grafiska AB, nedan kallad Liber

1 §

Stiftelsen överlåter till Liber Grafiska AB den verksamhet som f. n. bedrivs av stiftelsen och dess dotterbolag jämte tillgångar och skulder. Överlåtelsen sker så snart som erforderlig permutation beviljats, varigenom stiftelsen upplöses.

2 §

Liber infriar de åtaganden som staten gjort i 1, 3 och 4 §§ i avtal den 9—10 april 1975 mellan staten och stiftelsen.

”Hermods Skola” skall behållas som en särskild enhet inom Libers organisation.

Inköp av korrespondensundervisning för det allmänna utbildningsväsendet förutsätter särskilda avtal.

3 §

Staten utger till Liber ett saneringsbidrag på 6 miljoner kronor före utgången av december 1975.

4 §

Staten har rätt att utse en särskild revisor med speciell uppgift att följa överföringen av stiftelsens verksamhet till Liber.

5 §

Detta avtal gäller under förutsättning av riksdagens godkännande och träder i kraft dagen efter den då riksdagen godkänt avtalet.

Stockholm den 16 april 1975.

För staten

Bertil Zachrisson

För Liber Grafiska AB

Harry Hjalmarsson

Karl-Axel Swedérus

För Hermods stiftelse

Lennart Pettersson

Johnny Andersson